

на метадам фальсіфікацый, перш за ўсё шляхам залічэння каталіцкага насельніцтва са слабай нацыянальнай самасвядомасцю ў польскае насельніцтва. З 1934 г. ліквідацыя польскіх нацыянальных сельсаветаў абурнутоўвалася тым, што большасць іх насельніцтва складалі беларусы, да якіх ужо далучалі і каталікоў-палякаў, якія размаўлялі пераважна па-беларуску, выпісвалі беларускія газеты і г.д. Па-рознаму выкарыстоўвалася праблема ідэнтыфікацыі рускага насельніцтва БССР. Большасць утвораных у другой палове 1920-х гг. рускіх сельсаветаў, што не адрозніваліся ад беларускіх ні паводле мовы насельніцтва, ні паводле гаспадарча-побытавых умоў, былі такім чынам «вызвалены» ад неабходнасці правядзення дзяржаўнай палітыкі беларусізацыі. Скасанаванне шэрагу нацыянальных латышскіх, нямецкіх сельсаветаў тлумачылася тым, што большасць насельніцтва ў выніку масавых рэпрэсій і раскулачвання складалі беларусы. У 1938 г. ліквідацыя яўрэйскіх і некаторых іншых саветаў тлумачылася імкненнем насельніцтва да добраахвотнай акультурацыі і асіміляцыі.

Стварэнне дробных нацыянальных адзінак парушала эканамічныя і культурныя сувязі, стварала складанасці з кіраваннем. Некаторыя нацыянальныя саветы існавалі фактычна, алे не юрыдычна. Па стане на 1934 г. шмат у якіх нацыянальных сельсаветах не было створана роўных магчымасцяў нацменшасцяў з іншанациональным насельніцтвам. Існавала шмат праблем, напрыклад, з забеспеччэннем нацыянальных саветаў дастатковай колькасцю супрацоўнікаў, якія ведалі мову нацыянальнай меншасці. Паступова ўлады прыйшлі да высновы, што існуючыя нацыянальныя адзінкі перашкаджаюць інтэрнацыянальному выхаванию мас, збліжэнню нацый і нацыянальнасцяў, становіцца дадатковай арганізацыйнай формай антысавецкай барацьбы.

Г.С. Бакун

Акадэмія кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь (Мінск)

ГАРАНТЫ РЭАЛІЗАЦЫІ СВАБОДЫ ВЕРАВЫЗНАННЯ РЭЛІГІЙНЫМІ АРГАНІЗАЦЫЯМІ Ў ВКЛ

Для заканадаўства Вялікага княства Літоўскага (далей — ВКЛ) была харектэрна фрагментарнасць рэгламентацыі правамоцтваў рэлігійных арганізацый. У той жа час праходзіла інтэнсіўнае прававое замацаванне гарантый рэалізацыі свабоды веравызнання рэлігійнымі суполкамі, існаваўшымі на землях ВКЛ.

Аднак вялікакняскі заканадаўец гарантаваў рэалізацыю свабоды веравызнання індывидуальнымі актамі для асобных рэлігійных суполак. Так гарантый рэалізацыі свабоды веравызнання рэлігійнай суполкай каталіцкага веравызнання пацвердзіліся прыняццем агульназемскага прывілея 1387 г. і Гарадзельскага прывілея 1413 г. У сваю чаргу гарантый рэалізацыі свабоды веравызнання рэлігійнай суполкай пра-

васлаўнага веравызнання замацоўваліся абласнымі граматамі, такімі як, напрыклад, граматамі Віцебскай 1503 г., Полацкай 1511 г., 1547 г., Смаленскай 1505 г. зямель, якія насілі ахоўныя харктар. Што датычыцца рэлігійных суполак нехрысціянскага веравызнання, то гарантыві рэалізацыі свабоды веравызнання гэтымі рэлігійнымі суполкамі замацаваны ў старажытных яўрэйскіх прывілеях 1388 г., дадзенымі Вітаўтам, а таксама ў прывілеях 1562 г., 1568 г., 1609 г., 1634 г., якія потым былі аб'яднаны ў прывілей Жыгімонта II Аўгуста ў 1568 г., і прывілеях 1388 г., 1389 г., дадзеных пяці яўрэйскім суполкам, якія ў 1507—1514 гг. былі падцверджаны Статутам 1529 г. Такім чынам, нельга зацвердзіць, што такая гарантыва, як роўнасць усіх рэлігійных суполак перад законам, была харктэрна для дадзенага гістарычнага перыяду.

Улічваючи асаблівасці рэлігійнай сітуацыі ў ВКЛ, у якім назіралася праціваборства рэлігійных суполак праваслаўнага і каталіцкага веравызнання, існавала неабходнасць у заканадаўчым рэгуляванні дадзенай палітычнай сітуацыі. Адным з спосабаў яе рэгулявання стала заканадаўчае гарантаванне роўнасці рэлігійных суполак хрысціянскага веравызнання і іх членуў у Жалованнай грамаце Вялікага князя Літоўскага Жыгімonta Кейстутавіча 1434 г., прывілеі Казіміра 1447 г., Жалованнай грамаце караля Жыгімента II Аўгуста 1563 г., прывілеі Аляксандра 1492 г., прывілеі Жыгімonta 1506 г. Гарантывя роўнасці рэлігійных суполак хрысціянскага веравызнання ў далейшым была замацавана ў Статуте ВКЛ 1529 г., а таксама ў Статуте 1588 г.

Аднак найвишайшим дасягненнем у заканадаўстве ВКЛ лічыцца ў сваю чаргу ўпершыню замацаваная гарантывія свабоды веравызнання. Так Актам Варшаўскай канфедэрацыі 1573 г. аб свабодным веравызнанні хрысціянскай рэлігіі, які быў уключаны ў арт. 3 разд. 3 Статута 1588 г., замацоўваеца норма аб верацярпімасці, у прыватнасці «...у сувязі з рознасцю веры і адрозненнямі ў цэрквах, крові не праліваць і не прымяняць адабраннем маёмасці, пазбаўленнем гонару, турэмным зняволеннем і выгнаннем». Аднак ужо ў 1658 г. рэлігійная суполка арыянскага веравызнання была забаронена на тэрыторыі ВКЛ, а за спавяданне арыянства і распаўсядзование дадзеных перакананняў прадугледжвалася смяротнае пакаранне.

Мяркуєцца, що асаблівасцю прававой рэгламентацыі ў княстве з'яўляецца фрагментарнасць рэгламентацыі правамоцтваў рэлігійных суполак, якія існавалі ў дадзены перыяд на тэрыторыі ВКЛ. З другога боку, праходзіла інтэнсіўнае прававое замацаванне гарантый рэалізацыі свабоды веравызнання рэлігійнымі суполкамі. Спачатку гарантый рэалізацыі свабоды веравызнання замацоўваліся індывидуальнымі актамі для асобных рэлігійных суполак. Аднак потым назіралася рэцпцыя асобных норм такіх заканадаўчых актаў у кадыфіцраванныя акты — Статуты ВКЛ, як, напрыклад, нормы Акта Варшаўскай канфедэрацыі 1573 г. аб свабодным веравызнанні хрысціянскай рэлігіі, у якім упершыню была замацавана гарантый свабоды веравызнання ў ВКЛ.